

ALTERNATIVNI NAČINI REŠAVANJA

SPOROVA

košarkaške arbitraže

da li su strankama nametnuti ili se za njihovu primenu zahtijeva saglasnost stranaka

Nametnuti postupci za definitivno rešenje spornih odnosa

Postupci i mehanizmi u kojima se zahtijeva sporazum stranaka za rešavanje spora

rentiranje sudija

privremeno odlučivanje

ekspertsko odlučivanje

pregovaranje, mirenje, arbitražno mirenje, skraćeni postupak, neutralne aranžmane i skoro neutralne aranžmane

Opšti pojam arbitraže

Pojam i karakteristike arbitraže

U funkcionalnom smislu

U organizacionom smislu

Karakteristike

Pravna priroda arbitraže

ugovorno shvatanje

jurisdikciona ili sudska teorija

mešovitoj ili hibridnoj teoriji

u teoriji se ističe da da između I arbitraže i redovnih sudova postoje sledeće razlike:

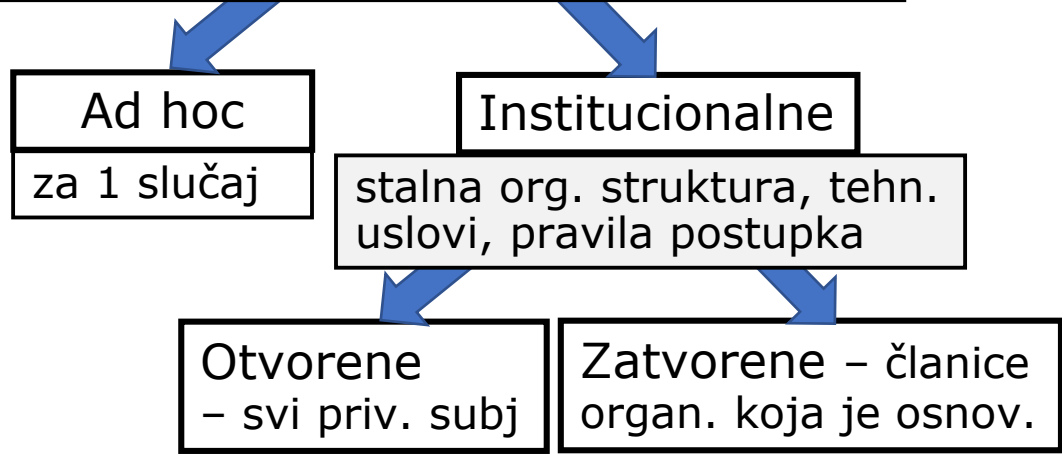
- 1) kod arbitraže je izbor arbitara (sudija) poveren strankama, a sudije bira država;
- 2) kod arbitraže stranke same biraju materijalno pravo i pravila postupka, a kod sudova su materijalno pravo i pravila postupka unapred čvrsto propisani i ne mogu se birati;
- 3) na rad suda može da utiče i politički elemenat, a kod arbitraže je taj uticaj isključen;
- 4) arbitri teže praktičnom rešenju, a sud pravilnoj primeni pravnih pravila;
- 5) arbitri su, po pravilu, stručnjaci za određenu oblast, a sudije primenjuju opšta znanja;
- 6) arbitražni postupak je brži od postupaka pred sudovima koji često dugo traju, i
- 7) kod arbitraže postupak je tajan i odluke se po pravilu ne objavljuju, dok je postupak pred sudom po pravilu javan (otvoren), kao i presude.

Međunarodna trgovačka arbitraža

Institucije za rješavanje sporova koje su ime povjerile stranke. Postoje paralelno sa sudovima.

Interesi stranaka, a ne interes države

Elastičnost, brzina, neutralnost, jednostепенost, ali i mogućnost zloupotreba

Poznatije arbitraže:
 Međunarodna trgovinska komora u Parizu,
 Londonski međunarodni arbitražni sud,
 Međun. arbitraža pri Ciriškoj trgov. komori,
 Američka arbitražna asocijacija u Njujorku.

Aktivnosti	Sud	Arbitraža
Pravna priroda	Državni organ	Privatni organ
Ugovaranje	Ne treba	Treba
Neutralnost i pristrasnost	Sudi sud jedne od država Naklonost dom. subjektima spora	Sudi neutralan organ Nenaklonost, jer je neka arbitraža locirana van države učesnika
Procedura	Propisana strogo zakonom	stranke su kreatori procesa elastični procesni okviri
Dodjeljivanje predmeta	Predmeti se dodjeljuju sudijama prema utvrđenom programu automatski	Stranke određuju arbitre
Javnost stranaka	Sporovi izloženi javnosti	Nejavnost -ne zna identitet str.
Javnost održavanja ročišta	Javna ročišta	Ne objavljuju se ročišta
Arbitražna odluka (presuda)	Obavezuje stranke i može se prinudno izvršiti primjenom sredstava državne prinude	Obavezuje stranke i može se prinudno izvršiti primjenom sredstava državne prinude
Objava odluka	Objavljuje javno	Ne objavljuje
Brzina rješavanja sporova	Dugo	- Kraće - Arbitraća je jednostepena, pa time i kraće traje
Dužina trajanja suđenja	Veoma dugo	kratko
Troškovi	Veoma veliki	Predvidivlji i manji
Priznanje odluka u	Manje priznate od arbitražnih	Po pravilu se lakše priznaju

prema odredbama Evropske konvencije o međunarodnoj trgovinskoj arbitraži

propisano je da će se odredbe Konvencije primenjivati na arbitražne sporazume zaključene u cilju rešavanja nastalih ili budućih sporova koji mogu proizaći iz poslova međunarodne trgovine između fizičkih ili pravnih lica koja, u vreme zaključenja sporazuma, imaju prebivalište ili sedište u raznim državama ugovornicama

međunarodnom se smatra arbitražna, ako:

- 1) strane u arbitražnom sporazumu imaju u vreme sklapanja sporazuma svoja mesta poslovanja u različitim državama; ili se
- 2) se jedno od sledećih mesta nalazi izvan države u kojoj strane imaju svoja poslovna sedišta:
  - a. mesto koje je određeno u arbitražnom ugovoru ili je u skladu s tim ugovorom,
  - b. drugo mesto u kome treba da se izvrši neki bitan deo obaveze koje proističu iz trgovačkih odnosa ili mesto sa kojim je predmet spora u najužoj vezi; ili
- 3) su se stranke izričito sporazumele da se predmet arbitražnog sporazuma odnosi na više zemalja.

Od međunarodnih izvora, UNCITRAL Model zakona upućuje da pojam trgovinskog spora (posla) treba široko tumačiti tako da obuhvati predmete koji nastaju iz svih odnosa trgovačke prirode, bez obzira da li su ugovorne prirode ili nisu.

Odnosi ugovorne prirode obuhvataju, ali nisu samo na njih ograničeni, sledeće poslove: svaki trgovački posao isporuke ili zamene robe ili pružanja usluga, sporazume o distribuciji, trgovačko zastupanje ili agencije, faktoring, lizing, ugovor o građevinskim radovima, poslove inženjeringa, poslove licenci, investicija, finansiranja, bankarstva, osituranja, sporazume o eksploataciji i koncesijama, zajedničke poduhvate i druge oblike industrijske ili poslovne saradnje; prevoz robe ili putnika vazdušnim, vodenim, železničkim ili drumskim putem

Međunarodna trgovačka arbitraža

Prednosti arbitraža

Elastični procesni okviri

Niži troškovi

Neutralnost

Veća šansa za priznanje i izvršenje NY Conv

Ustanove slične arbitražama

Stručnjaci u prvom planu

Rasprava tehn.pitanja

Ustanove za konsilijaciju ili medijaciju

Izvori normi

1) autonomija volje stranaka

2) institucionalna prav. nedržav. porijekla – Model zakon UNCITRAL 1976.

3) državne procesne norme

4) međunarodni izvori normi:

Ženevski sporazum o arbitražnim klauzulama 1923.

Ženevska konvencija o priznanju i izvršenju stranih arbitražnih odluka 1927.

Njujorška konvencija o priznanju i izvršenju stranih arbitražnih odluka 1958.

Evropska konvencija o međunarodnoj trgovačkoj arbitraži 1961.

Pitanje hijerarhije normi

Izvori prava za međunarodne trgovinske arbitraže

Formalni izvori

materijalne
norme

procesne
norme

Prema obaveznosti primene

obavezujuće

fakultativne

Dispozitivne

Prema donosiocu i oblasti primene

unutrašnje

Međunarodni izvori arbitražnog prava

Ostali međunarodni izvori

multilateralne konvencije

regionalnih konvencija

Bilateralni sporazumi

Arbitražna pravila

UNCITRAL Model zakon o
međ. trgovačkim arbitražama

Pravila o mirenju UNCITRAL-a

Međunarodni sporazumi o
sudskim stvarima

Sudska i
arbitražna praksa

Pravna doktrina

Navedeni izvori se prema pravnoj snazi u primeni mogu razvrstati na sledeći način;

- 1) arbitražni sporazum kao izraz autonomije volje ugovornih strana;
- 2) izabrana arbitražna pravila;
- 3) međunarodna arbitražna praksa;
- 4) merodavno pravo;
- 5) međunarodna obavezujuća pravila, kako u pogledu arbitrabilnosti, tako i u pogledu postupka i
- 6) međunarodne konvencije kojima je garantovano priznanje načela autonomije kao pravo izbora arbitraže i da će odluke biti izvršene.

Karakteristike nekih od poznatijih međunarodnih trgovinskih arbitraža

Arbitražni sud Međunarodne trgovinske komore (MTK) u Parizu

Arbitraža je nadležna ...

Postupak pred Arbitražnim sudom MTK ...

Sporove pred ovom Arbitražom rješava ...

Arbitražni sud i njegov Sekretarijat ...

Arbitražni sud Trgovinske komore Ciriha

Londonski sud međunarodne arbitraže

Međunarodna trgovačka arbitraža

Arbitražni sporazum

Kompromis
(spor je već nastao)

Kompromisorna klauzula
(sastavni dio osnovog ugovora)

Autonomija arbitražne klauzule
(ako je nepunovažan ugovor)

Kompetenz - kompetenz
(kompetencija za kompetenciju)

Da li arbitri mogu da raspravljaju o punovažnosti arbitražnog sporazuma

Uslovi za punovažnost arbitr. sporazuma

- 1) da je bar 1 o str. lice str. državljan.
- 2) arbitrabilnost spora
- 3) nepostoj. isključive nadlež. dom. suda
- 4) neparan broj arbitara, ali nije uslov
- 5) pismena forma
- 6) domašaj arbitražnog ugovora, koji sporovi mogu da se obuhvate arb.sporazumom

Pravila postupka

- pravilnici arbitraža
- dopune ako postoje pr. prazn.
- određivanje od strane stranaka
- određivanje od strane arbitara,
- primena procesnih pravila države u kojoj se vodi postupak

Bitni elementi ili valjanost arbitražnog sporazuma

Njujorškom konvencijom iz 1958. godine

- 1) da je sačinjen u pisanoj formi;
- 2) da se odnosi na postojeće ili buduće sporove;
- 3) da sporovi potiču iz definisanih pravnih odnosa, bez obzira da li su ugovorne ili druge prirode; i
- 4) da se odnose na pitanja koja mogu biti rešavana pred arbitražom.

Ovim zahtevima su kasnije dodata još dva uslova sa ciljem da spreče ništave, neoperativne i sporazume koji nemaju sposobnost da budu izvršeni. U tom cilju se zahteva da:

- 1) stanke u arbitražnom sporazumu moraju prema merodavnom pravu imati pravnu sposobnost; i
- 2) arbitražni sporazum mora biti pravno valjan prema pravu koje su strane odabrale ili, ako to nisu učinile, prema pravu zemlje gde je doneta odluka.

Arbitrabilnost

uslov punovažnosti arbitražnog sporazuma i njegovu pogodnost za arbitražni način rešavanja

Subjektivna arbitrabilnost se postavlja u slučaju kada postoji sumnja da li je neko lice ovlašćeno da ugovori arbitražno rešavanje spora, s obzirom na status ili funkciju (arbitrability *ratione personae*).

Kod objektivne arbitrabilnosti se postavlja pitanje da li je o predmetu spora koji je iznet pred arbitražu arbitraža ovlašćena da odlučuje (arbitrability *ratione materiae*).

Konstituisanje arbitraže

svaka stranka određuje po jednog arbitara (ili više), a oni se dogovaraju o predsjedniku arbitraže

Ako ne odrede, pravilnici imaju rješenja

Kod ad hoc arbitraža, o takvim situacijama odlučuje generalni sekretar Stalnog arbitražnog suda u Hagu

Primjena materijalnog prava

1) kolizione norme države u kojoj arbitraža odlučuje

2) nenacionalne kolizione norme, određuju ih arbitri – *lex arbitrii*

3) opšti principi pravičnosti – *ex aequo et bono*

4) autonomno pravo međunarodne trgovine – *lex mercatoria*

5) više metoda

Arbitražna odluka

Konačna arbitražna odluka

Delimična arbitražna odluka

Privremena ili preliminarna odluka

Odluka u slučaju odsutnosti jedne stranke

Odluka na osnovu poravnanja stranaka

Forma arbitražne odluke

Sadržina arbitražne odluke

Uvod odluke

dispozitiv

Obrazloženje

Pravna sredstva protiv arbitražnih odluka

tužba za poništaj

kontrola strane arbitražne odluke u postupku priznanja i izvršenja

Žalba viš. Arbit.inst. ili sudu

Utvrđivanje porijekla arbitražnih odluka

1) Odlučujuća personalna veza
- Državljanstvo stranaka
- Arbitra ili predsjed.vijeća ako su različiti

2) Teritorijalna povezanost
- Sjedište arbitraže
- Mjesto donošenja odluke

3) Zakon arbitraže (m ili p)
- Državljanstvo stranaka
- Arbitra ili predsjed.vijeća ako su različiti

KOD NAS
- Odluka van teritorije
- Odluka na teritoriji zemlje uz primjenu prava strane države

Priznanje i izvršenje stranih arbitražnih odluka

Razlozi koji se cijene po zahtjevu stranke

1) nadležnost arbitr. – arbitr. sporazum

2) poštovanje prava odbrane

3) poštovanje prava odbrane

4) Pitanje prekoračenja ovlašćenja arb

5) sastav arbitraže u skladu sa arbitražnim sporazumom i pitanje postupka

6) prekoračenje ovlašćenja od strane arbitara

7) Odluka je konačna

Razlozi koji se cijene po služb.dužnosti

1) Spor nije arbitrabilan

2) Ako je odluka protivna javnom poretku

Reciprocitet?

Njujorška konvencija o priznanju stranih arbitražnih odluka 1958.:

nudi mogućnost da stranka traži priznanje ili na osnovu bilateralnog ugovora ili na osnovu te Konvencije;

ograničava razloge zbog kojih se može odbiti priznanje; ,

kad se stranka protivi priznanju, teret dokaza na njoj.

Razlozi za poništenje:

- a) - Ako nije zaključen arbitražni sporazum ili je nepunovažan po pravu po kom je zaključen
- b) - Ako stranka nije mogla da iznese svoje stavove
- c) - Prekoračenje ovlašćenja datih arbitrima u sporazumu
- d) - Povreda odredaba arbitražnog sporazuma u pogledu sastava arbitraže ili postupka
- e) - Zasniva se na lažnom iskazu svjedoka
- f) - Arbitrabilnost
- g) - Povreda javnog poretka